

POETRY AND THE WORLD

〔叙利亚〕阿多尼斯等◎著

主 编 耿占春 高 兴 副主编 盛一杰

JIDI MAJIA

POETRY AND THE WORLD

吉狄马加的诗歌与世界

(下)

〔叙利亚〕阿多尼斯等◎著

主 编 耿占春 高 兴 副主编 盛一杰

四川人民出版社

波兰文版诗集 序言

[波兰] 马乌戈热塔·莱丽嘉

在中国官方承认的56个民族中，有一个民族叫彝族，由多个具有亲缘关系且语言相近的族群组合而成。现今彝族总人口约为800多万，主要聚居在中国西南地区。彝族各支系使用的语言都属于藏缅语族的一个分支（但是支系语言之间差异较大，相互交流有一定困难），并且他们还形成了同一文字的不同书写，但这些文字相互关联，与汉字和藏文完全不同。在彝族支系中，人数最多的，文字描述最多的，特别具有强烈民族认同感的就是诺苏族群——名字直译过来是“黑色的人”。正是这个民族孕育出了诗人吉狄马加。

诺苏人口大约为250万，大多聚集在位于四川省南部和云南省北部的大小凉山地区，属于凉山彝族自治州。传统诺苏人以打猎、放牧还有农耕为生，主要农作物之一是荞麦。诺苏社会由互不通婚的多个父系阶层组成，其中“黑彝”即贵族，“白彝”即奴隶。

诺苏的特殊服饰有带刺绣的长袖上衣，男女剪裁样式差别不大；还有专门为女性设计的百褶裙；装饰繁复的头饰（因年龄而异）以及大量的银饰品：耳环、项链、项圈和手环。在诺苏女性的生命中，“换裙礼”是最重要的仪式之一，在女孩子们15岁的时候举行，意味着女孩已经成年，随时可以准备出嫁。男性的头饰则是一种包头巾，有时候会在头巾的额头部分装饰有角状的“英雄结”。男性也会佩戴耳环，但只在左耳佩戴。无论男性还是女性，他们都会披着黑色或白色的无袖长斗篷，斗篷或以女性纺成的羊毛为材料，或以男人制作的毡为材料。

诺苏的信仰叫作“毕摩信仰”，毕摩是最重要、影响力最大的祭司的名

字。一见到带着蘑菇形状黑色毛毡帽的人，大家就知道这是大祭司毕摩，他们是一群熟知传统、知识渊博的人，通读本民族书籍和经文。他们负责主持最重要的仪式，葬礼以及最神圣最虔诚的仪式，如祈福神座，把亡灵送往远祖发祥的上空——祖神界。对祖先的崇拜是诺苏人信仰的核心，而与家族之间的联系以及对家族多代宗谱的了解则是迄今为止诺苏人形成群体及个体认同感的原因之一。在中国南部经常出现一种与祖先崇拜有联系的信仰，相信人有三个灵魂，死后三个灵魂各得其所——其中一个待在骨灰盒里，第二个会去祖神界变成祖先，最后一个留在家人身边。

除了祖先崇拜，诺苏人还相信万物有灵（天神和地神，山神，河神，植物的神还有动物的神等）以及恶魔的存在，恶魔主要包括因种种原因没有到达祖神界的亡魂、不清楚来源但会带来疾病和瘟疫的恶魔，以及充满怨愤的灵魂。第二类祭司叫作苏尼，其作用类似于萨满巫师。与毕摩祭司不同的是，苏尼祭司不识字，因为他们的职责并不是熟知仪式经书，而是直接显灵。毕摩祭司主持的仪式总是安静而肃穆，而苏尼祭司主持的仪式则鼓声阵阵，歌舞癫狂。毕摩祭司的职位只能由男人担当，但是女人能担任萨满巫师，这样的巫师叫作摩尼。

《勒俄特依》——起源之书

《勒俄特依》是一部巨型史诗，描写了天地起源，世间万物在不同时段的开端，各民族、各宗族的出现以及他们第一批祖先的传说。这个史诗没有标准版本。它们或长或短，细节上各有不同，有些通过口头传颂，有些则由毕摩誊写并在重要仪式上吟诵，代代相传。支格阿龙（zhyge Alu）是史诗中最重要且最受欢迎的形象之一，他是所有彝族人民的英雄。支格阿龙的母亲身上溅到了天上飞鹰的血，从而怀上了他。童年的时候支格阿龙和龙待在一起，被龙抚养长大，成年后他做了很多英雄的举动，比如射下了11个日和月，因为它们灼烧了地球上的生命；把巨蜥和巨型两栖动物变小，并把它们赶到至今生活的地方；当最后一对日、月被他的长箭吓得躲起来的时候，他把日、月叫了出来，指定了它们应该出现在天空中的时间，如此便形成了昼

和夜的分界线。接下来一个比较有名的情节就是十二“雪族”的诞生：白天毁灭性的灼热过去后，天上开始下起红色的雪，这雪之后变成了六个“无血肉族”——植物和六个“血肉族”——动物、鸟类和人类。

在史诗《勒俄特依》中，地上所有的生物都起源于天，其中植物和动物都被人类改进或者驯化，而人类则被赋予了最高智慧。人类也起源于“雪族”，被认为是复杂世界中的一个有机部分，而世界上所有的元素都会相互作用。

地面上生物之间的联系很多，但要把它们讲明白并非易事，而诗人吉狄马加对这些联系的敏感性是他的创作特色之一。

吉狄马加出生于1961年。17岁时被西南民族学院中文系汉语言文学专业录取（之后为母校作诗《想念青春》）。在那里他接触到博大精深的中国诗词和世界诗歌。毕业不久后他就在《星星》诗刊上陆续刊登了自己创作的几首诗。1982年他开始在四川省凉山州文联工作，1986年凭借诗歌创作获得了中国作家协会的奖项，并且还得到了著名诗人艾青的关注，之后艾青便成为了他的导师（吉狄马加为导师艾青作诗《最后的礁岩》）。从此，他坚持诗歌创作，获奖无数。此外，他还在中国作家协会担任不同的职务，2015年4月成为作协副主席。与此同时，吉狄马加还担任着其他高层职务，其中2006—2010年任青海省副省长，2010—2014年任青海省委宣传部部长。

吉狄马加被认为是中国当代最伟大的少数民族诗人之一。他用中文创作诗歌，但是他的诗中充满了对诺苏的依恋。他不仅直接描写诺苏的文化、风俗和人情，还将认同感和记忆这两大主题贯串诗歌创作。以下诗句就体现了吉狄马加的创作精髓：

我相信，一个民族深沉的悲伤
注定要让我的诗歌成为人民的记忆
因为当所有的岩石还在沉睡
是我从源头啜饮了
我们种族黑色魂灵的乳汁
而我的生命从那一刻开始

就已经奉献给了不朽的神奇

沿着时间的旅途而行

——《想念青春——献给西南民族大学》

这种认同感和记忆，作为吉狄马加诗歌的主题，并不局限于诺苏文化遗产，尽管这种遗产是诗人最亲近的。诗人吉狄马加明显对世界、文化和诗歌传统的多元化很感兴趣。在他以欧洲和南美旅行为灵感，受欧美诗歌启发下的创作中，我们会发现他在尝试捕捉这种认同感并将其融入记忆当中。但是其中一些诗歌则体现了诗人与其家族传承的诗学和精神联系，包括诺苏所特有的宗谱意识和对祖先事业传承的责任感。这种宗谱的自我认知和一直都存在的对于已去到伊始永生之地的死去祖先的责任感，是吉狄马加所作诗歌在沧海桑田的世界中保留回忆、保持永恒的方法之一。

在吉狄马加的诗中，我们还能注意到诗人对于大自然特有的洞察力。诗人表达对大自然的热爱及其被破坏的同情，公开谴责人类破坏自然的行为，还一直传达着人类和大自然命运紧密相连，各种形式的存在和生命以及死亡和重生之间的因果关系的主题思想。这种互相依存，世间现象与本质界限已经模糊的感觉，经常出现在通感诗歌中对色彩、声音以及韵律和谐共鸣的敏锐感受。

吉狄马加的诗歌从来都不是肤浅的异国情调，尽管这些诗都与他的祖国传统紧密相连。吉狄马加只是在描写自己的世界，那是他诗歌的世界，他的创作中心一直在凉山，但不囿于凉山，还包括中国西南部以及中国以外的世界——欧洲、非洲和南美洲。吉狄马加所触及的外部世界不仅仅是亲眼欣赏到的美景，更重要的还是诗歌。他的创作涉及大量的外国诗人，在此仅列举他们中几个人的名字：艾哈迈托娃、茨维塔耶娃、米沃什、赫尔曼、艾梅·塞泽尔。

吉狄马加的诗歌传达当代人的心声。这心声珍视传统，也深知传统转瞬即逝。这心声尊重历史的宏大和世间的沧海桑田。作为当代人，我们值得停下脚步，倾听这一声音。

（赵桢 译）

马乌戈热塔·莱丽嘉，中文名李周。波兰人，博士，华沙大学东方学院汉学系主任、学者、翻译家。著有多部关于中国思想和文化的学术作品，并推出过莫言、吉狄马加、多多等中国作家的多部译作。

Wstęp

©Małgorzata Religa

Wśród 56 grup etnicznych oficjalnie uznawanych w ChRL jako “narodowości” (*minzu*) znajduje się narodowość Yi (uprzednio znana głównie jako Lolo), stanowiąca konglomerat blisko spokrewnionych ze sobą grup etniczno-językowych. Ludy zaliczane obecnie do narodowości Yi liczą razem prawie 8 milionów i zamieszkują południowo-zachodnie prowincje Chin: Yunnan (4,5 mln), Sichuan (2 mln), Guizhou (1 mln) i Guangxi (kilkadziesiąt tysięcy). Posługują się blisko spokrewnionymi (ale na tyle różnymi, że nie są wzajemnie zrozumiałe) językami z rodziny tybeto-birmańskiej i wykształciły własne, także spokrewnione ze sobą pisma, odrębne zarówno od pisma chińskiego, jak i tybetańskiego. Najliczniejszym i najlepiej opisanym z tych ludów, charakteryzującym się szczególnie silnym poczuciem własnej tożsamości są Nuosu-co dosłownie znaczy ‘Czarni Ludzie’. Z tej właśnie grupy wywodzi się Jidi Majia.

Nuosu liczą około 2,5 miliona osób i zamieszkują góryste terytorium na granicy południowego Sichuanu i północnego Yunnanu, znane jako Wielki i Mniejszy Liangshan w Autonomicznej Prefekturze Narodowości Yi w Liangshanie (*Liangshan Yizu zizhi zhou*). Tradycyjnie życie ludu Nuosu opierało się na myślistwie, pasterstwie i rolnictwie, a jedną z podstawowych tutejszych upraw była gryka. Społeczeństwo Nuosu zorganizowane było w patrylinearne, ściśle egzogamiczne klany,

dzielące się na “czarne”, czyli arystokratyczne, i “białe”, czyli wolnych chłopów. Historycznie istniała także grupa niewolnej służby, która z reguły wywodziła się spoza Nuosu-z jeńców zdobytych na wrogach lub porwanych z terenów zamieszkałych przez obcych, głównie Chińczyków Han.

Charakterystyczne stroje Nuosu to haftowane kaftany o zbliżonym kroju dla obu płci, dla kobiet długa, plisowana spódnica i zdobne, skomplikowane nakrycia głowy (różnej zależności od wieku) oraz wielka ilość srebrnej biżuterii: kolczyków, naszyjników, ozdób przy kołnierzu i bransolet. Jedną z ważniejszych ceremonii w życiu kobiety jest ceremonia “zmiany spódnicy”, która miała miejsce w wieku kilkunastu lat i oznaczała wejście w dorosłość i gotowość do zamęścia. Męskie nakrycie głowy to rodzaj turbanu, czasami ozdobiony na czole długim, mocno splecionym z materiału “węzłem bohatera” przypominającym nieco róg. Mężczyźni noszą też pojedyncze kolczyki ze srebra, zawsze w lewym uchu. Zarówno mężczyźni, jak i kobiety okrywają się długimi czarnymi lub białymi pelerynami i opończami bez rękawów, wykonanymi z wełny-uprzedzonej i utkanej zawsze przez kobiety-lub z filcu, którego wykonaniem zawsze zajmują się mężczyźni.

Religia Nuosu nazywana bywa “religią *bimo*” od nazwy najważniejszych i najbardziej poważanych kapłanów. Kapłani *bimo*, rozpoznawalni po charakterystycznych czarnych kapeluszach o szerokich rondach, są depozytariuszami tradycji i wiedzy, biegłymi w rodzimym piśmie i księgach. Ich zadaniem jest odprawianie najważniejszych rytuałów, przede wszystkim rozbudowanych rytuałów pogrzebowych, oraz najbardziej złożonych i uważanych za najczcigodniejsze rytuałów przeprowadzenia ducha zmarłego do zaświatów i udzielenia mu pomocy w osiągnięciu statusu przodka. Kult przodków stanowi centrum wierzeń Nuosu, a związek z klanem i znajomość jego genealogii na wiele pokoleń wstecz jest do dziś jednym

z najważniejszych czynników kształtujących zbiorową i indywidualną tożsamość Nuosu. Z kultem przodków związana jest także, częsta wśród różnych ludów na południu Chin, wiara w posiadanie przez każdego człowieka trzech dusz, które po śmierci przebywają w różnych miejscach – jedna z nich pozostaje w miejscu przechowywania prochów po skremowaniu ciała, druga przebywa w krainie zmarłych jako przodek, trzecia pozostaje w domu rodziny zmarłego.

Poza kultem przodków, religia Nuosu obejmuje wiarę w istnienie różnych duchów natury (nieba i ziemi, gór, rzek, roślin i zwierząt itd.) oraz demonów-najczęściej są to dusze zmarłych, które z różnych powodów nie uzyskały statusu przodka, demony nieokreślonego pochodzenia, sprowadzające choroby i epidemie, urażone duchy. Drugim typem kapłana, który przeprowadza lub pomaga w przeprowadzeniu rytuałów nieco mniejszej wagi, związanych z mniej ważnymi duchami są *suniszamani*, którzy w odróżnieniu od *bimo* bywają (lub bywali) niepiśmienni, gdyż ich funkcja nie zależy od znajomości rytualnych tekstów, ale od bezpośredniego nawiedzenia. O ile rytuały odprawiane przez *bimo* są spokojne i ciche, rytuały *sunishamani* obejmują bicie w bębny i gwałtowny taniec. Funkcję *bimo* mogą pełnić tylko mężczyźni, wśród szamanów znajdują się także kobiety, nazywane *moni*.

***Hnewo teppy*-Księga Początku**

Hnewo teppy to wielki epos opisujący początki nieba i ziemi, różne etapy pojawiania się roślin, zwierząt i ludzi, a także legendy o wyłonieniu się i najstarszych wędrownikach różnych ludów i klanów. Epos ten nie ma wersji standardowej, istnieje w wielu wersjach różniących się długością i szczegółami; funkcjonuje zarówno w przekazie ustnym, jak i w tekstach, kopiowanych i przekazywanych z pokolenia na pokolenie przez *bimo*,

którzy deklamują jego odpowiednie fragmenty w rytuałach. Jedną z najważniejszych i najpopularniejszych postaci wymienionych w eposie jest Zhyge Alu-bohater wszystkich ludów Yi. Zhyge Alu narodził się po tym, jak jego matkę zapłodniły krople krwi spadłe z frunących nad nią orłów. Dzieciństwo spędził wśród smoków i został przez nie wychowany, a po osiągnięciu wieku męskiego dokonał wielu bohaterskich czynów: zestrzelił jedenaście słońc i księżyców, które wypalały gorącym życiem na ziemi; zmniejszył wielkie gady oraz płazy i zmusił je do życia w miejscach, w których żyją dzisiaj; a kiedy ostatnie słońce i księżyc ukryły się, przerażone jego strzałami, przywołał je ponownie i wyznaczył pory, w których miały pojawiać się na niebie, ustalając ostatecznie granice nocy i dnia. Kolejnym z najbardziej znanych wątków eposu jest pojawienie się dwunastu plemion śniegu: po niszczących upałach z nieba spadł czerwony śnieg, który następnie przekształcił się w sześć "plemion bez krwi"-czyli rośliny i sześć "plemion z krwią"-czyli zwierzęta, ptaki i człowieka.

W eposie *Hnewo Tepy* wszelkie życie na ziemi wywodzi się z nieba, a rośliny i zwierzęta zostały udoskonalone lub oswojone przez ludzi, którzy obdarzeni są największą inteligencją ze wszystkich istot. Ludzie także pochodzą od "plemion śniegu" i postrzegani są jako organiczna część złożonego świata, którego wszystkie elementy przenikają się wzajemnie.

Ta wrażliwość i wyczulenie na liczne, nie zawsze możliwe do wyrażenia więzi łączące wszelkie formy życia na ziemi jest jedną z najbardziej charakterystycznych cech poezji Jidi Majia.

Jidi Majia urodził się w 1961 roku. W wieku siedemnastu lat został przyjęty na wydział języka i literatury Południowo-Zachodniego Uniwersytetu Narodowości Xinan Minzu Daxue (któremu zadedykował swój wiersz *Wspomnienie młodości*) w Chengdu, stolicy prowincji Sichuan. Tam zetknął się z wielką poezją chińską i światową. Wkrótce po ukończeniu studiów opublikował kilka swoich wierszy w ważnym

piśmie literackim “Xingxing” (“Gwiazdy”). W 1982 roku rozpoczął pracę w syczuańskim oddziale Związku Pisarzy, a w 1986 zdobył za swoją poezję nagrodę Chińskiego Związku Pisarzy i zwrócił na siebie uwagę wielkiego poety Ai Qinga (1910–1996), który został jego mentorem (Jidi Majia zadedykował mu wiersz *Ostatnia morska skała*). Od tego czasu obok obfitej i nagradzanej twórczości poetyckiej, pełnił różne funkcje w Chińskim Związku Pisarzy i w kwietniu 2015 roku został jednym z jego wiceprzewodniczących. Zajmował także inne wysokie stanowiska, między innymi od 2006 do 2010 roku pełnił funkcję wicegubernatora prowincji Qinghai, a od 2010 do 2014 roku wicedyrektora departamentu propagandy we władzach Qinghai.

Jidi Majia uważany jest za jednego z najwybitniejszych współczesnych chińskich poetów wywodzących się z mniejszości narodowych. Pisze po chińsku (tzn. w urzędowym języku ogólnonarodowym, *putonghua*), ale jego wiersze przesiąknięte są odwołaniami do rodzimej kultury Nuosu, nie tylko przez bezpośrednie nawiązania do obyczajów, miejsc i postaci. Tożsamość i pamięć-to dwa wielkie tematy przenikające większość wierszy w tym zbiorze i można chyba uznać za poetyckie credo poety takie wersy jak:

Wierzę, że przeznaczono mi, bym gorzkie cierpienia narodu

Przemieniał w wierszach w jego wspólną pamięć

Bo kiedy wszystkie kamienie jeszcze mocno spały

Ja spijałem u źródła

Mleko mojego ludu czarnej duszy

I wtedy moje życie się zaczęło

Poświęciłem je nieśmiertelnej, cudownej

Podróży w głąb czasu

(fragment wiersza Wspomnienie młodości).

Ale tożsamość i pamięć, jako tematy poezji Jidi Majia, nie ograniczają się do dziedzictwa Nuosu, nawet jeśli dziedzictwo to jest poecie najbliższe. Jidi Majia jest wyraźnie zafascynowany różnorodnością świata, kultur i tradycji poetyckich. Próba uchwycenia istoty tożsamości i zachowania jej w poetyckiej pamięci jest obecna także w jego wierszach inspirowanych podróżami do Europy i Ameryki Południowej, a także w tych, które inspirowane są poezją europejską i amerykańską. A jednak-i w tym także przejawia się jego duchowa i poetycka więź z rodzimym dziedzictwem-w niektórych z nich pojawia się charakterystyczny dla tradycji Nuosu motyw genealogii, znajomości imion przodków i obowiązku kontynuacji ich dzieła. Ta genealogiczna samowiedza i ciągle poczucie odpowiedzialności wobec pokoleń minionych, wobec zmarłych-a więc przebywających w najbardziej pierwotnych obszarach wiecznego istnienia-przodków, to w wierszach Jidi Majia jedna z dróg zapewnienia pamięci i wieczności w stale przemijającym świecie.

W poezji Jidi Majia zwraca także uwagę specyficzna wrażliwość, którą można by nazwać ekologiczną. Poza miłością i współczuciem dla natury krzywdzonej przez ludzi i otwarcie wyrażaną grozą wobec zniszczeń zadawanych ziemi przez człowieka, powtarza się w niej także motyw wspólnoty ludzkiego losu i losu natury, a także wzajemnego przenikania się różnych form istnienia, życia i śmierci, reinkarnacji. To poczucie wzajemnych zależności i zatartych granic między zjawiskami i istotami na świecie obecne jest m.in. w często pojawiającej się w wierszach synestezji, w wyczuleniu na współgranie i współbrzmienie barw, dźwięków, rytmu.

Wiersze Jidi Majia, nawet te najsilniej nawiązujące do jego ojczystych tradycji, są bardzo dalekie od powierzchownej egzotyki. Jidi Majia po prostu pisze o swoim świecie, ale świat jego poezji, choć jego centrum znajduje się w Liangshanie, wykracza przecież poza Liangshan i obejmuje

też południowo-zachodnie Chiny, a także świat poza Chinami-Europę, Afrykę i Amerykę Południową. Kluczem do tego pozachińskiego świata jest dla Jidi Majia nie tylko bezpośrednie zetknięcie z jego krajobrazami, ale przede wszystkim jego poezja. Uderzająca jest ilość nawiązań i dedykacji dla niechińskich poetów: Achmatowej, Cwietajewej, Miłosza, Gelmana, Aimé Césaire'a, by wymienić tylko kilka nazwisk.

Poetycki głos Jidi Majia to głos współczesnego człowieka, świadomego własnej tradycji i tego, jak łatwo jest ją utracić, świadomego ogromu historii i zmienności świata. Ten głos wart jest wysłuchania.

Małgorzata Religa

(波兰语)

A

神性的吉狄马加

[美国] 杰克·赫希曼

1.

吉狄马加，
你我注定是同志，
一生的同志。

其实，诗歌节期间，
在西宁的青海宾馆里，
在徐贞敏女士的陪同下，^①

你到我和妻子阿格妮塔住的房间
看望我之前，
我们就早已是同志。

其实，早在三十年前，
我翻译阿尔巴尼亚的一些当代诗歌时，
我看到过一个类似你的名字的单词；

① 徐贞敏：一位具有中国血统的美国诗人和翻译家。——译者注

那时候你还很年轻，
三十年后的今天，
我才明白，你我的相遇是注定的。

今天，我才明白，
与你这位中国作家协会副主席的相遇
是注定的。

今天，我才明白，
与你这位中国当代著名诗人的相遇
是注定的。

今天，我才明白，
与你这位中国彝族代表性诗人的相遇
是注定的。

今天，我才明白，
你为什么写了那么多
有关你的民族和部落的诗。

今天，我才明白，
你为什么写山鹰，写雪豹，写岩羊，
还有生长在高原烈日下的苦荞麦。

今天，我才明白，
你为什么写黄河、长江和澜沧江。
写曼德拉，阿赫玛托娃和耶夫达·阿米亥。

今天，我才明白，